

Buda Béla

(Budapest, 1939. április 2. – Budapest, 2013. július 7.)

A nyáron elhunyt neves pszichiáter mind a pedagógiát, mind az iskolai nevelést, mind a pedagógust komolyan vette, noha főbb szakterületei az alkoholizmus, az öngyilkosság-kutatás, a pszichoterápia, a kommunikációelmélet, a szociálpszichológia és a személyiségfejlődés voltak. Meglehető, épp ezért, mert felismerte, hogy az egyéni és társadalmi lelki krízisek története, mélysége, kórlefordítása, kezelése szempontjából az iskola fontos hely, melyet a pszichológiának nem elfoglalnia, nem irányítania, nem ostromolnia, hanem segítenie és megértenie kell. Neve beírásakor az OFI honlap keresője az ÚPSZ utóbbi tizenhét évfolyamából 263 említést jelez, vagyis jeles pedagógiai szerzőkkel összemérhető mennyiséget, eszerint kell gondolnunk szakmai munkásságára, nyitottságára és problémaérzékenysége sokat segíthet az új pedagógus nemzedékek felkészítésében. Emlékezve munkásságára, néhány idézettel jelezni, hogy mennyire aktuálisak, izgalmasak tegnapi, tegnapelőtti gondolatai.

(A szerk.)

A pedagógus és a pszichológus

„A pedagógiai munka feltételei nehezen teszik lehetővé, hogy a mindennapi tevékenység során objektívált pszichológiai módszerek alkalmazhatók legyenek. Ha van is mód megfigyelésre, tesztvizsgálatra, a kapott eredmények nehezen csatolhatók vissza a pedagógiai gyakorlatba. Nehezítő, gyakran zavaró az ilyen eredmények mozzanatos, keresztmetszeti jellege. A pedagógus számára a pszichológia saját munkájának folyamatában, annak szerves részeként lenne szükséges. A pedagógiai munkában – úgy tűnik – nem járható út a szakpszichológus bekapcsolása külön szervezeti szerepként. Nem válik be igazán az iskolapszichológus, és ez nem az ő hibája, és valószínűleg erről a pedagógusok sem tehetnek, annak ellenére, hogy az iskolában alkalmazott pszichológus a legtöbb ellenállást a pedagógusok részéről tapasztalja, és rendszerint az ő értetlenségük, pszichológiai ismerethiányuk, befolyásolhatatlanságuk látszik a legfőbb akadálnak, hogy a pszichológus az iskolában dolgozni tudjon.”¹

A pedagógiáról

„A pedagógusok bár heterogén, de igen nagy és értékes társadalmi réteget alkotnak, amelynek aktivitása a helyi és az általános politika szintjén is jelentkezhetne, és amely

1 A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája. Bp., 1988.

a tömegtájékoztatáson át újszerű párbeszédet indíthatna el a társadalommal. Igazán figyelemreméltó körülmény, hogy a pedagógia milyen kevéssé tükröződik a médiában. Csak a sztereotip és aktuális problémákban kerül szóba, vagy egy-egy megszállott, sikeres pedagógus portréjában. Még a szépirodalom és a film is csak sablonokkal építkezik a pedagógiával kapcsolatosan, az iskola vagy a pedagógiai munka inkább jelkép az ábrázolásokban – a valóságos folyamatait illetően szinte alig van érdeklődés iránta. Közben a pedagógia világa tele van érdekes, színes, paradigmátikus jelenségekkel, amelyekből a köztudatnak többet kellene megismernie ahhoz, hogy a pedagógia nagyobb társadalmi erővé válhasson.”²

A pszichodrámról

„...egyelőre a pszichokultúra és az ember-, illetve a társadalomtudományok eredményei nem tudtak létrehozni igazi prevenciót és fejlesztési politikát a lelki egészség terén, nem igazán működik a pszichoszociális védőháló a személyiség különféle zavaraiiban és elégtelenségeiben szenvedők számára, és nem látszik az az együttműködés, amelyben a világ különféle súlyos problémái megoldhatók. Egy sor technikára, gondolatra, megközelítésmódra szükség van azokból, amelyeket a pszichodráma nyújt, kínál (már elszakadva a morenoi poetikus eszmei kezdetektől, az életműben végig megmaradt misztikus tartalmaktól, akár a teoretikus építménytől is, de maradvánnyal, amit a megújító, változtató dráma, cselekvés és érzelmi interakció hoz magával).”³

„Szigetek a köznevelés tengerében”

ÚPSZ lapbemutató és kerekasztal az Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban (Bozsik Viola)

A megújult *Új Pedagógiai Szemle* első lapbemutatójára Budapesten, az Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban (AKG) került sor október 16-án, azon megfontolásból, hogy egy pedagógiai lap ott legyen, ahol a pedagógia működik és él, a gyakorló pedagógusok között. A lap célja, hogy műhelyként szolgálja a közoktatást, a tudományt és a mindennapi pedagógiát egyaránt nagyon komolyan, hogy a két oldalról érkező történetek, gondolatok egymásnak kiáltsák: „Ide kéne figyelned!” Reményünk, hogy ebből a kölcsönös figyelemfelhívásból együttműködés és közös munka lesz.

2 A pedagógiáról. Iskolakultúra, 1995/6–7.

3 Az új ezredév emberének lelki dilemmái – A posztmodern ember és társadalom – és a morenoi örökség <http://budabela.hu/tanulmanyok.html> (letöltés dátuma: 2013. december 10.)

Az eseményen az 5–6. szám szerzői mellett, meghívásunkra, részt vettek az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete (AME) több tagiskolájának a képviselői. A képviselt iskolák: az AKG, a Belvárosi Tanoda, a Carl Rogers Személyközpontú Óvoda és Általános Iskola, a Közgazdasági Politechnikum, a Kincskereső Iskola, a Pesthidegkúti Waldorf Iskola, a Rákospalotai Meixner Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, valamint az Oktopus Multi-média Intézet.

Először a főszerkesztő számolt be röviden az új szerkesztőség szándékairól, a nyitottság és a párbeszéd iránti elkötelezettségünkről. Ezután beszélgetés következett a lapbemutató vendégei között. Mindenekelőtt az alternatív iskolák mai helyzetéről, közérzetéről.

Az AKG 25 évvel ezelőtt, 1988-ban indult, s sorra követték más alternatív intézmények a rendszerváltozás körüli években. Ez a negyedszázad rengeteg idő, mennyi minden történt azóta, s mégis, kesernyésen tehetjük hozzá, mennyi minden nem történt meg mégsem. A kerek évforduló indokolta a meghívást elfogadó iskolák pedagógusainak feltett kérdést: Hogy vannak? Hogyan érzik magukat 2013 őszén pedagógusként az alternatív iskolában?

Mindenre volt idő

Nagy Ilona (Politechnikum): A kezdet euforikus volt, csupa vidám történetre, napra és hangulatra emlékszem. 2006 számomra korszakhatár: ekkor az alternatív iskolákba bedől mindaz a háborúság, ami a körülöttünk lévő világban zajlott. Azóta egyáltalán nem érzem olyan jól magam, mint előtte, habár az utóbbi néhány hónap a megkönnyebbülésé.

Diósi Alojzia (Politechnikum): A kezdetekben mindenre volt idő, és mindent meg tudunk beszélni. Most pedig soha semmire nincs idő, és soha semmit nem tudunk megbeszélni. Lehet, hogy ezt csak azért érzem így, mert huszonévesen másképp érzékelttem a teret és időt, de az utóbbi két évben kérdésessé vált a fennmaradásunk, hosszú távú működésünk. Én most sem érzek megkönnyebbülést. Egy ilyen konzervatív oktatási rendszerben az alternatív műhelyek szigetekként nem tudnak harmonikusan, hosszú távon megmaradni. Kirakattá válhatunk: lám, lehetőségek vagyunk. Azonban hiányzik a valódi támogató oktatáspolitikai környezet, melyben magától értetődőek lennének azok az elvek, melyek alapján mi léteünk. Ezt szemlélteti az alternatív kerettantervek engedélyeztetésének folyamata, melynek során rengeteg olyan elemet írtunk le, amely különben magától értetődő, rendben lévő és széles körben elfogadott volt az elmúlt húsz évben. Ebben az uniformizálódó rendszerben ezeket újra kellett definiálnunk.

Fehér Márta (Politechnikum): Az illúzióvesztés állapotában vagyok. A kezdetek úgy maradtak meg a köztudatban, mint a színtiszta demokrácia időszaka. Valóban sokkal több időnk volt a dolgok megbeszélésére. Most már úgy gondolom, idealizáljuk az akkori dolgokat. A jelen állapottal kapcsolatosan: a tanár alapvetően tanár, akárhol is van. Az én iskolai közérzetemet az határozza meg, éppen milyen osztályom van, s velük milyen feladatokon dolgozunk. A mostani hetedikeseim nagyon helyesek, derűlátó vagyok, inspirál, hogy új osztályt kaptam.

Kényszerek közt

Sík Eszter (AKG): Akkor is azt éreztem, hogy egyfajta burookban élek, most is azt érzem. Akkor is valami olyat csináltunk, ami más volt, szembe ment a megszokott iskolai történetekkel, és a hagyományos iskolában tanító barátaim irigykedtek, hogy persze, nektek könnyű. Most megint ezt élem meg. Azt gondolom, tényleg könnyű. De ennek a szigetiskolának a létjogosultsága, ahogy annak idején is kérdés volt, most is az.

Horn György (AKG): Az AKG most sokkal jobb iskola, mint az induláskor volt. Én voltam előtte is iskolaigazgató, de amit ma tudok a gyerekekről meg az iskoláról, az összehasonlíthatatlanul több. S nemcsak én, hanem az itt lévő pedagógusok is, sőt, a mai fiatal pedagógusok is többet tudnak az iskoláról meg a gyerekekről, mint az akkoriak. Ezek a tizenévesek nyitottabbak, világlátottabbak, habár rettentően el vannak kényeztetve.

A múltkor összeadtam: majdnem 2000 órát foglalkoztam az elmúlt két évben csak olyan dolgokkal, amelyekkel, ha nem ez a kormány lett volna, nem kellett volna foglalkoznom. Sajátos helyzetben vannak az alapítványi iskolák, a köznevelés átalakításában irtózatossá kapkodás folyik. A nagy rendszerben paradigmaváltást elképzelőknek van egy olyanfajta elhivatottság-tudatuk, melynek következtében tényleg azt gondolják, most korszakot váltanak, s önreflexiójuk nincs. Miközben azt gondolják, hogy itt valami nagy dolgot visznek végbe, szétvernek jól működő rendszereket. Illetve attól azért egy kicsit félnek, tehát mégse igazi forradalom ez, ezért mégis megmaradnak ezek a kis szigetek. Azonban ellehetetlenítik az autonómiát, a szabadságot, a szuverén döntést és a helyi konfliktusvállalást, az őszinteséget, hitelességet. Ezekről az értékekről ők tényleg azt gondolják, hogy központból vezérelendőek. Azt hihetnénk, egyértelmű, hogy ez nem működik jól. Ők viszont úgy gondolják, hogy ez csak az átalakítás miatt van így, illetve az ellenség akadályozza a folyamatot, s csak átmeneti zavarokkal küzdünk.

Ez az átalakítás egy teljesen irracionális világot és új szóhasználatot fog létrehozni. A hetvenes években elképesztő szavakat hallottunk imperializmusról, szociáldemokráciáról. És most megint olyan szavakat használunk, melyeknek semmi közük se a valósághoz, se az iskolához, se a gyerekekhez. Rettenetes nagy kockázata a magyar pedagógiának és közoktatásnak, hogy a témák, a szavak, a tanévnyitó megváltoztak. Nézzük meg a kenetteljes tanévnyitó-szövegeket: kicserélhetnénk az Eötvös-megemlékezésekben Eötvös nevét Leninre, Sztálinra, Ferenc Józsefere. Újrakezdődött valami olyasmi, amiről én is azt gondoltam, hogy már vége.

Most sikerült megvédeni az alternatív iskolákat, de ezt nem magunknak köszönhetjük, hanem az egyházaknak. Azért élhetnek az alternatív iskolák, mert az egyházak élnek, s ezzel minket is megvédenek. Ha nekik nem lennének ugyanis iskoláik, vagy nem kapnának állami finanszírozást, mi biztosan nem kapnánk. Azonban azt Európában már nyilván nem lehet megtenni, hogy az állam magát meg az egyházat finanszírozza, és mást nem.

Harsányi Zsuzsa (AKG): Én is azt érzem, hogy mi itt egy burookban élünk, de szükségünk a lehetőségeink. Ránk kényszerítettek bizonyos dolgokat – említhetném a digitális naplót, a 32 órát. S az adminisztráción túl a tananyagba is muszáj bevennünk bizonyos

tartalmakat, muszáj az előírt sorrendet követnünk. '88-ban azt csinálhattuk, amiről úgy gondoltuk, az úgy van jól. Aztán később változtattunk meg javítottunk, de azért változtattunk, mert mi magunk akartunk változtatni.

És mi most itt vagyunk

Bakonyi Katalin (Waldorf): Teljesen együtt indultunk a rendszerváltással: szülők, tanárok és mindenki ebben a hangulatban élt. A mai nehezebb helyzetben az ad erőt, hogy már tizenhárom évfolyam zsiszeg az aulában, felépült, amit szerettünk volna. Működésünk újrafogalmazása és újbóli engedélyeztetése, ami 25 évvel ezelőtt izgalom volt, most inkább szomorú teher. Öröm, hogy fennmaradtunk, de elszomorít, hány alternatív és magániskola zárta be kapuit az elmúlt egy évben.

Andóné Nagy Katalin (Kincskereső): Mi állami alternatív iskola vagyunk. Ha képekben akarom érzékeltetni, a kis szigetre, amelyen élünk, egy burát tettek, és alatta kezd elfogyni a levegő. A világ változik, de a mi pedagógiai módszerünk alapvetéseiben nem. A sziget kicsit megóv a világ változásaitól, de a valódi önállóság egyre inkább illúzió. Ami még meghatározza az életemet, hogy jókor jó helyen vagyok-e. Folyton ébernek, tettekre késznek kell lennem.

„Van egy iskola, ahova bemegyek, és ott vannak diákok, akiket taníthatok”

Gulyás Péter (Belvárosi Tanoda): Engem ez a mostani felfordulás egyre kevésbé érdekel, sokkal inkább a 2020-as évek, s nemcsak itt Magyarországon, hanem Európában is. Magyarországon most megvan a lehetőség arra, hogy különböző iskolák alternatív eszközökkel és programokkal éljenek, és ehhez az állam ugyan egyre kevesebb pénzt ad, de még mindig biztosít forrásokat. Azt képzelem, az efféle támogatás egész Európában meg fog kérdőjeleződni a következő néhány évben, lévén, hogy csaknem az összes európai állam szegényedik. Különösen furcsa a helyzet Magyarországon, mert sokféle tulajdonosa lehet az iskoláknak: civil szervezet, magánszemély, forprofit szervezet, állam, egyházak, egyetemek. Vélelmezhetően majd az önkormányzatok is megpróbálnak visszakerülni a fenntartók közé. Nem hiszem, hogy ez hosszú távon tartható lenne. A jelenleg zajló forráskivonás alighanem folytatódni fog. Egész Európában sok kérdés lesz, majd meglátjuk, mit tudunk kitalálni.

Szebényi Csilla (Belvárosi Tanoda): Nagyon jól vagyok. Október van, és van egy iskola, ahova bemegyek, és ott vannak diákok, akiket taníthatok. A tanoda esetében az életvitelszerű bizonytalanságot már sok éve tapasztaljuk, ezért én ezt nem élem meg rosszul. Inkább az jelent nehézséget, hogy nagyon sok diákkal kell foglalkoznunk, s az a fajta segítő munka,

amit mi végzünk, s amire borzasztó nagy igényük van a fiataloknak, ilyen létszám mellett rettentő nehéz, s emiatt folyton úgy érzem, valami félbemarad, valaki ellátatlan marad.

Évek óta tapasztalom, hogy az iskolából kimaradóknál halmozottan jelentkeznek azok a problémák, melyek néhány éven belül azoknál is megjelennek, akiket meg tudott tartani az iskolarendszer. Ez állandó rugalmasságot, figyelmet igényel. Ami tavaly még működött, az most már nem megy, nem működik, új dolgok kellene. Azt kell kitapintani, megsejteni, ráérezni, hogy ma miként is lehet a kimaradókat tényleg hatékonyan tanítani. Az idő jó eltöltése is fontos, de a hasznossága is: olyan tudást, készséget, képességet adni, amivel aztán elboldogulnak egy kiszámíthatatlan világban, itthon vagy Európában.

Amíg van elég jelentkező és lelkes kolléga, addig csináljuk. Az picit aggasztó, hogy egyre ritkább az egyetemről kikerülő lelkes fiatal, aki korban, élményben, tapasztalatban közel lenne azokhoz a srácokhoz, akikkel mi nap mint nap dolgozunk. Fontos lenne, hogy minden korosztály képviselve legyen egy tantestületben, s ez fölborult. Így lassabban alakul ki a bizalom a diákok és tanárok között.

Ungár Ágnes (Meixner): Mi kimaradtunk a rendszerváltozás történetéből, később „születtünk”, 2000-ben, s akkor még nem is voltunk igazi alternatív iskola. Most kezdjük érzékelni, hogy ez milyen megtartó erő lehet. Pedagógusok és szülők között is elhangzik, hogy az iskoláink szigetek a közoktatás tengerében. Öröm, hogy meg tudjuk határozni önmagunkat, és tudjuk, mit akarunk, kezdünk saját öntudatra ébredni. Ez egy jó állapot.

Dobos Orsolya (Rogers): Erős félelem, feszültség van a kollégáimban. Számunkra szakmailag nagy öröm volt, hogy a miénk az egyik olyan kerettanterv, amely öt teljesen különböző – vagy éppen nagyon hasonló – alternatív iskola összefogásából született. Az évnyitón ezt közösen ünnepeltük, pedagógusok és szülők egyaránt. Hogy ezt elértük, a Kincskereső, a Humán, a Meixner, a Palánta és a Rogers, ez nekem óriási erőt adott. Azt hittük, mi nagyon hasonlítunk, azonban amikor írtuk a kerettantervet, újra és újra beleütköztünk, mennyire mások vagyunk, s törtük a fejünket, hogy lehetne ebből egyet összerakni, és végül összeraktuk. Ebből született a felismerés: igenis meg tudjuk egymást tartani, szigeteink most összekapcsolódtak.

Tavaly tanítottunk, idén tanítunk, de vajon jövőre fogunk-e tanítani?

Trencsényi Borbála (ny. magyartanár): Mennyire tudják átérezni az alternatív iskolák az állami iskolák helyzetét? Van-e szolidaritás?

Bakonyi Katalin (Waldorf): Mielőtt waldorfos lettem volna, állami iskolában is tanítottam, tavaly, egy évig egy állami fenntartású alternatív iskolában, a Gyermek Házában voltam óraadó tanár. Soha nem éreztem, hogy ez két külön világ lenne. A legtragikusabb, ha ezt annak kell tekintenünk, hiszen azokat a problémákat, amelyekről most hallottunk,

csak együtt lehet megoldani. Amikor a kilencvenes évek elején sorra alakultak az alternatív iskolák, mindnyájunkban volt egy olyan elképzelés, hogy amit mi most csinálunk, az a közoktatás iskoláit is felrázza kicsit. Szerintem ez így is történt. S ami most nehezebb, az mindkét intézménytípusnak nehezebb. Nagyon átérezzük az állami iskolák helyzetét is.

Nagy Ilona (Politechnikum): A mostani helyzetben ugyanúgy vagyunk benne, mint bármely állami iskola. Az, hogy megúsztuk, annyit jelent, hogy nemcsak tavaly tanítottunk, hanem idén is tanítunk, de nem tudjuk, hogy vajon jövőre fogunk-e tanítani? Magasabb fizetésünk, kevesebb munkánk, könnyebb életünk nincs.⁴ Igyekszünk szolidárisak lenni.

Gulyás Péter (Belvárosi Tanoda): Az elmúlt két hétben úgy tapasztaltam, hogy az – első-sorban állami iskolában tanító – pedagógusok egy része most boldog, hisz jelentős fizetésemelést kapott. Sokkal több pénzért kell egy kicsivel többet dolgozniuk. Ez első-sorban a 30 év körüli, egyszakos, nem régóta tanító pedagógusokra vonatkozik. A vidéki kistelepüléseken az iskolák mint intézmények boldogok attól, hogy többé nem az önkormányzat a fenntartójuk, s hasonlóképpen a kistelepülési önkormányzatok is nagyon örülnek annak, hogy nem kell többé fenntartaniuk az iskolájukat.

Mi az igazi probléma?

Papanek Gábor (ÚPSZ 5–6. szerző): Öreg vagyok, ráadásul nem is pedagógus, hanem közgazdász. Öt megjegyzésem volna.

Én 1944-ben iratkoztam be első elemi osztályba, maga az iskola 1945 májusában indulhatott el. Annak a tanárnak valószínűleg nem volt fizetése, ennek ellenére júliusra, tehát három hónap leforgása alatt, tudtunk írni, olvasni és húszig számolni.

A jelenlegi 15 évesek 15%-a az OECD vizsgálata szerint nem tud olvasni.

Felsőoktatásban tanítok, s habár mindig van nagyon tehetséges, művelt tanítványom, az átlagos hallgatók felkészültsége egészen tragikus.

Az ÚPSZ 5–6-os számában megjelent cikkem⁵ arról szól, milyen a jó pedagógus, és milyen az, amikor nincs demokrácia. Mindebből ma már semmit se tudnak. Annak idején szegény tanító néinknek olyan problémái voltak, hogy a gyerekek behordták az iskolába a bombát. Volt, aki felrobbant az osztályban. Elsőben olyan húsz-huszonötön lehattunk, ez nem vészes, de másodikban már ötvenre nőtt a létszám! Ez az osztálylétszám stabilan ilyen magas maradt egészen tizenkettedikig. Ezeket csak azért mondtam el, hogy az igazi problémákról kapjunk képet.

4 A beszélgetés időpontjában ez helytálló megállapítás. Amint azt Nagy Ilona jelezte, azóta már az ő iskolájukban is megtörtént a fizetésemelés.

5 Papanek Gábor: Nevelési módszerek az 1950-es évek Pilis cserkészcsapatában. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 2013. 5–6. 50–65.old.

Talán még egy történet: az elmúlt hónapban az Egyesült Államokban jártam, s volt szerencsém végiglátogatni több nemzeti parkot is. Közvetlenül azután, hogy hazajöttem, bezárták az összeset. Pedig a világ leggazdagabb országáról van szó.

Dunajeva Jekatyerina (ÚPSZ 5–6. szerző): Miért nem tapasztalom a gyerekek kreativitását a felsőoktatásban? Más-e egy alternatív iskolából kikerülő fiatal vitakultúrája, inkább van önálló véleménye, mint hagyományos iskolába járó társának?

Papanek Gábor (ÚPSZ 5–6. szerző): Néhány éve 150 fős évfolyamokat tanítottam a Műegyetemen. Elborzasztó tapasztalatra tettem szert a legelső zárthelyi dolgozatuk kijavítása után. Megkértem őket, írják le nekem a középiskolájuk nevét, ahol érettségiztek. Nem láttam különbséget abból a szempontból köztük, hogy alternatív vagy állami iskolából jöttek-e. Volt egy pár ritka kivétel, azonban a jó nevű fővárosi középiskolákból épp olyan arányban kerültek ki műveletlen fiatalok, mint a névtelen falusi kisiskolákból. Hol látszik az alternatív iskolák eredménye?

Érezzék jól magukat a világban, legyenek otthon benne

Juhász Ágnes (ÚPSZ 5–6. szerző): Szülőként szólnék hozzá. A fiam az AKG-ba járt, még az iskola indulásának kezdetén. Akkor még annyira örültek a gyerekek kreativitásának, hogy a szabálykövetésre, például ami egy matematikafelvételi megírására készítette volna föl őket, nem fordítottak akkora figyelmet. Tehát az AKG-ban érettségizett tanulóknak nem voltak jobbak a felvételi eredményeik, mint más iskolák diákjainak. Viszont akik bejutottak a Közgázra az AKG-ból, azok ott egy-két éven belül a legjobbak közé kerültek, s az egyetem elvégzése után olyan munkahelyekre jutottak be, ahová mások nem. Azt a kreativitást, amit itt megtanultak, használni tudták azoknak az esetleges nehézségeknek a leküzdésére, melyek a tárgyi tudás hiányából eredtek. Tehát az alternatív iskoláknak biztosan nem az a legfőbb előnyük, hogy diákjaik elsős műegyetemistaként jobb dolgozatot fognak írni, hanem hogy képesek lesznek megtanulni, amit kell, s később is sikereket érnek el.

Dobos Orsolya (Rogers): Mit nevezünk eredménynek, s hogyan mérjük ezt? Ha a felsőoktatásba felvételt nyert gyerekek arányát nézzük, az utóbbi években a fizetős képzésekre bárki bejuthatott. Ha az életben való beválást nézzük, mostanában lesznek eredményeink, hiszen az első évfolyamaink mostanában kerülnek ki az egyetemekről. Tehát erre még egy-két évet várunk kell. Nem feltétlenül a felvételi statisztikák jó teljesítése érdekel bennünket, hanem ennél mélyebb, vagy ha úgy tetszik, magasztosabb a célunk: érezzék jól magukat a világban, és találják meg a helyüket benne.

Papanek Gábor (ÚPSZ 5–6. szerző): Ha munkaadókat kérdezzük az újonnan felvett fiatalokról, az sem mutatna jobb képet. A munkaadók többsége úgy gondolja, hogy a fiatalok nem alkalmasak a munkára.

Borbély-Pecze Tibor Bors (ÚPSZ 5–6. szerző): Létezik ilyen adat, bármiféle kutatás, amely ezt támasztaná alá?

Tóth Teréz (ÚPSZ 2012/11–12. szerző): Közoktatásban dolgoztam tanárként, jelenleg a felnőttoktatásban tréningeket tartok. Nem kinyilatkoztatni akarok, csak az impreszióimat osztanám meg. Egészen érdekes volt számomra annak felvetése, hogy miféle probléma lenne a mai fiatalok munkába állásával. Ha nem is tudok konkrét számot, kutatási eredményt mondani fejből, nyelvtanárként mégis elképeszt, hogy ma még mindig számos olyan huszonéves vagy már harmincas ambiciózus fiatal nem tud angolul, aki egyébként az ország piacvezető telekommunikációs cégének alkalmazásában áll. Hangsúlyozom: kiváló eredményekkel végzett, jó képességű szakemberek, akik a közoktatásban már legalább 6–10 évet tanulták a nyelvet, de még mindig problémát jelent számukra a szóbeli kommunikáció, illetve a kapcsolódó készségek, úgymint a tiszta, logikus érvelés, vita, véleménykifejtés, tárgyalási készség. A legtöbb olyan készség, amelynek a gyengeségeit a 15 éves populációban már régóta kimutatták a PISA-szövegértési vizsgálatok kapcsán anyanyelvi szinten is. Készségek, amelyekre a munkaerőpiacon szükség van a boldoguláshoz, nem csak kommunikációs és PR-szakembereknek. Nem a fiatalokat hibáztatom, arra mondom példát, hogy valóban súlyos gondok vannak a mai fiatalok munkába állásával, s ez nem elszigetelt esemény. Ha egy vállalatvezető fel akar venni jó képességű, ügyes fiatalokat, nem a bőség zavarával küzd. A munkaerőpiac és a magyar oktatás kapcsolatán még van mit javítani.

Juhász Ágnes (ÚPSZ 5–6. szerző): Valójában az a kérdés, rosszabb-e Magyarországon a helyzet, mint máshol? A nyelvtudást tekintve tudjuk, hogy igen, de általában kijelenthető-e, hogy a magyar fiatalok munkaerő-piaci beválása rosszabb más országbeli kortársaikénál?

Miért lennétek ti kivételek?

Tóth Teréz (ÚPSZ 2012/11–12. szerző): Nagyon érdekes volt az alternatív pedagógusok sziget-metáforáját hallgatni, hogy az alternatívokat minden áron meg kell védeni, s a társadalom kötelessége, hogy ezen szigetek létét biztosítsa. Ez elgondolkoztatott a valósághoz való viszonyotokon. Mennyire vagytok tisztában a mai valósággal? Értem: ti most fenyegetve éreztétek magatokat, hosszú hónapokig nem tudhattátok, mi lesz veletek. De hát mindnyájan így élünk! Miért lennétek ti kivételek? Mi ellen tiltakozik egy alternatív iskola, ha mindnyájunkat érint ez a bizonytalanság?

Dobos Orsolya (Rogers): Az alternatív iskolákat gyakran éri az a kritika, hogy burokból tartják a gyerekeket. Nekem úgy jelent sziget, hogy lényegesen szabadabb szakmai munkát tesz lehetővé az alternatív iskola. Nem az alternativitásából fakadóan, hanem azért, hogy olyan kollégákat vesz föl, akik hisznek ebben a szemléletben és jó csapatot

alkotnak. Valóban általános a bizonytalanság, és az alternatív iskolák is félnek, mégis, az iskoláink olyan érzelmi közeget nyújtanak, melyben inkább biztonságban érzem magam, mint másutt.

Gulyás Péter (Belvárosi Tanoda): Amiről beszélünk, annak egy része a saját egzisztenciális félelmünk is. Ha egy húsüzemet fel akarnak számolni, azt a húsüzemi dolgozók nem szeretik. Ha az alternatív iskolát, azt az alternatív iskola dolgozói nem szeretik. Azonban a kettő között mégis van különbség. Egy forprofit cég, ha megszűnik rá a kereslet, legfőbb csődbe megy, s majd ha újra fellendül a kereslet, újból beindítják a szalagot, és majd újból három műszakban termelnek. Az iskolákat ezzel szemben bezárni könnyű, elindítani, újraindítani viszont nagyon nehéz. Kérdés, hogy intézményként, vagy tanárként lesz-e szükség a jövőben a szaktudásunkra.

Dobos Orsolya (Rogers): Én már második generációs alternatív pedagógus vagyok: én magam is járhattam volna alternatív iskolába. Már akkor sem volt könnyű olyan pedagógusokat találni, akik hivatásszerűen választják ezt a pályát, nem csak egy munkahelyre vágnak. Ma még annál is nehezebb. Feladunk egy hirdetést, hogy tanítót keresünk, bejön négyszáz jelentkező, és három-négy új hirdetést kell ahhoz föladni, hogy egy olyan embert találjunk, akin úgy látjuk, érdemes vele elkezdni közösen gondolkozni. Most jön ki az egyeteméről tanári diplomával az első alternatív iskolában felnőtt generáció. Úgy tudom, a Waldorfban már tanítanak annak idején náluk végzett diákok. Nagyon izgalmas lesz látni, hogyan boldogulnak.

A legnagyobb cél

Szebényi Csilla (Belvárosi Tanoda): Az alternatív iskolák nagyon sokáig gyermekközpontúként, majd személyközpontúként definiálták magukat. Kérdés, mihez képest alternatívok ezek az iskolák. Az alternativitásban mindenképp jelen van, hogy partnernek, felnőttnek, a saját ügyében gondolkodni képes fiatalnak tekintjük a diákjainkat. Ez közös jellemzőnk. Nagyon komolyan törekszünk arra, hogy ne csak a tananyag szintjén tanítsuk meg nekik, hogy álljanak ki magukért, a véleményükért, egyáltalán formáljanak véleményt, hanem a mindennapi életük is így zajlik, attól kezdve, hogy belépnek az iskolába. Ebből persze rengeteg konfliktus támad, kétely, nehézség fakad a tanár szerepére vonatkozóan. Az ember-ember viszonyban (szándékosan nem tanár-diák viszonyt mondok!) alapvető kérdéseket feszegetnek az alternatív iskolák, s ez kihat arra, mivé válnak egy alternatív iskolában a gyerekek.

Dobos Orsolya (Rogers): Az alternatív iskolák között itt vannak a régi reformpedagógiai irányzatok követői, de a kereső iskolák is, akik egy adott célcsoportra, az adott tanévre találják ki, mit csináljanak azokkal a gyerekekkel, akik lehet, hogy néhány hónapon belül teljesen mások lesznek, mint akik a tanév kezdetén voltak.

Kishonti István (Oktopus): Nagy hiba, hogy minket hívnak alternatívoknak, mikor mindenkinek azt kellene csinálnia, amit mi teszünk. Ezt tanítja minden egyes didaktikai, pedagógiai tankönyv. Azért neveznek bennünket alternatívoknak, mert mi kevesebben vagyunk. Holott ez nem alternatív, ez kellene, hogy a normális legyen.

Juhász Ágnes (ÚPSZ 5–6. szerző): Elég sok állami iskolában is elkezdtek már alkalmazni az alternatív módszereket. Ezért fontos, hogy megmaradjanak példaadónak az alternatív iskolák. Néhány alternatív kerettantervet nyújtottak csak be, holott az iskolák nagyon nagy részében gyakorlatilag alternatív módon oktattak, ám azt a munkát és pénzt, ami egy alternatív kerettanterv beadásához sürgősen kellett, nem minden alternatív intézmény tudta vállalni. Most megpróbálják valahogy beszuszakolni saját szokásaikat a hivatalos kerettantervekbe, s reménykednek, hogy nem lesz belőle nagy botrány. Az a baj, hogy a nagy egész nem tud az alternativitás irányába elmozdulni.

Kishonti István (Oktopus): Ennek a Nat a legnagyobb gátja. Hiába akarok egy alternatív kerettantervet bevezetni, ha nincs rá időm. A Nat előírja, pontosan mit kell a gyerekeknek tudnia, és mindezt mennyi idő alatt szükséges elsajátítani. De a mi módszereinkkel háromszor-négyszer annyi idő kell ugyanannak az eredménynek az eléréséhez. Előre meg van határozva, mikor mit kell tanítani, elvileg az átjárhatóság érdekében. Így az egész saját maga gátjává válik.

Kiss Hajnal (ÚPSZ 3–4. szerző): Ugyan nem tanítok most, de magyar–angol szakos tanár vagyok. Az AKG-val egy kutatás kapcsán kerültem kapcsolatba, s megtapasztalhattam az itteni légkört. Ez nagyon pozitív emlék. Hogy miféle kapcsolat van a valóság, az életben való beválás és az alternatív pedagógia között? Ha az alternatív pedagógia azt tűzi ki célul, hogy a diákok az életben álljanak helyt és boldogok legyenek, akkor a legjobb úton járnak. Lehet, hogy ezt még a munkaerőpiacon nem érezzük, ám ha az innen kikerülő gyerekek jól érzik magukat a világban, akkor a legnagyobb célt érik el.